

BRONISŁAW RYDZEWSKI

1884—1945

napisał

E. PASSENDORFER

Prof. Bronisław Rydzewski urodził się w Wilnie 15 IX 1884 r. Po ukończeniu gimnazjum w Suwałkach wstąpił na wydział fizyczno-matematyczny Uniwersytetu Warszawskiego, który opuścił w r. 1905 podczas strajku szkolnego. Po wyjeździe z Warszawy kontynuuje studia we Lwowie i Krakowie, gdzie uzyskuje stopień doktor filozofii na podstawie rozprawy pt. «Flora węglowa warstw Brzeszczańskich». Po otrzymaniu dyplomu doktorskiego studiował w Paryżu pracując pod kierunkiem prof. R. Zeillera w École Nationale Supérieure des Mines oraz w Collège de France i w Sorbonie. W r. 1915 został asystentem pracowni geologicznej Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie a od 1 grudnia tegoż roku jej kierownikiem. Prowadził ją do 30 IV 1918 r. Od 1 VII 1919 r. do 1920 był profesorem Wolnej Wszechnicy w Warszawie. W kwietniu 1918 r. został zastępcą profesora geologii i petrografii na Politechnice w Warszawie. Dnia 1 VII 1920 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego geologii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W r. akad. 1922/23 był dziekanem a w r. 1923/24 prodziekanem Wydziału Matematyczno-przyrodniczego.

Prace prof. Rydzewskiego objęły kilka różnych dziedzin. Pierwsze z nich to studia nad karbonem Zagłębia Krakowskiego i Dąbrowskiego. Wykonane zostały one częściowo w pracowni prof. Zeillera w Paryżu i wniosły do naszej ubogiej wówczas literatury paleobotanicznej poważne wartości. Pierwsza z prac tej grupy pt. «Sur l'âge des couches houillères du bassin carbonifère de Cracovie» zajmuje się stratygrafią karbonu Zagłębia Krakowskiego. Na podstawie bogatego materiału autor stwierdza, że warstwy karbońskie Silesii i Brzeszcz należą do środkowego westfalu, gdy warstwy z Jaworzna i Sierszy stanowią podstawę górnego ogniwa tegoż piętra. Warstwy Silesii i Brzeszcz mogłyby zdaniem Rydzewskiego odpowiadać warstwom Rudzkim Zagłębia Górnośląskiego. W pracy drugiej pt. «Próba charakterystyki paleobotanicznej Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego» opartej na bogatym materiale paleobotanicznym znajdującym się w zbiorach PAU oraz własnym, wyróżnia autor trzy zespoły flory. Jeden z warstw podredenowych, drugi redenowych i trzeci wreszcie nadredenowych. Zespół flory z warstw podredenowych wyznacza im miejsce w poziomie warstw ostrawskich.

Flora warstw redenowych odpowiadających grupie siodłowej Zagłębia Górnośląskiego zawiera elementy wskazujące na dolny westfal, gdy flora warstw nadredenowych, odpowiadających warstwom łękowym Zagłębia Górnośląskiego odpowiada dolnemu i środkowemu westfalowi. Trzecia wreszcie praca z tej grupy pt. «Flora węglowa Polski» cz. I. — Lepidodendrony posiada charakter pracy ściśle paleobotanicznej. Stanowić ona miała część pierwszą monograficznego opracowania flory karbońskiej Polski, niestety jednak części następne nie ukazały się z wielką dla nauki polskiej szkodą. W pracy swej daje autor szczegółowy, krytyczny opis jedenastu gatunków lepidodendronów Zagłębia Dąbrowskiego i Krakowskiego. Praca opatrzona doskonałymi fotografiami stanowi w naszej literaturze paleobotanicznej trwałą pozycję.

Drugą grupę prac, związanych tematycznie ze sobą, stanowią studia tyczące okolic Wilna i Grodna. Pierwsza z prac tej grupy pt. «Przyczynek do znajomości fauny kredowej w Miałach pod Grodnem» została poświęcona znanemu odślonięciu senonu z tej miejscowości. Autor zebrał bogatą faunę, w tym wiele form nie znanych z tego punktu. W pracy drugiej pt. «Kra jurajska w dyluwium Puszkarni pod Wilnem i głębokie wiercenie w Wilnie» opisuje autor znalezione przez siebie ciemne ility oxfordzkie z fauną wśród glin i piasków czwartorzędowych Puszkarni oraz opisuje dwa wiercenia w ogrodzie Bernardyńskim w Wilnie. W wyniku analizy próbek wydobytych z wierceń wyróżnia autor trzy kompleksy warstw a mianowicie: glaukonitowy oligocen, jurę i perm. Badania późniejsze (Halicki) pokazały jednak, że seria glaukonitowa odpowiada w całości cenomanowi, który bezpośrednio spoczywa na dewonie. Dokładna jednak analiza petrograficzna przedstawiona przez prof. Rydzewskiego pozwoliła na łatwą identyfikację próbek. Zagadnieniom stratygrafii czwartorzędu poświęcona jest praca pt. «Studia nad dyluwium doliny Niemna». Głęboko wcięta dolina Niemna na brzegach swych odśłania ciekawe przekroje utworów czwartorzędowych, będących przedmiotem studiów wielu autorów. Praca prof. Rydzewskiego oparta na analizie dostępnych przekrojów jak i danych z literatury jest syntetycznym ujęciem ówczesnego stanu wiadomości o tym ciekawym obszarze. W wyniku badań ustala autor istnienie osadów dwu epok lodowcowych rozdzielonych serią torfów i gitii w Samostrzelnikach, Żydowszczyźnie i Poniemniu. Osady młodszej epoki rozpadają się na dwa poziomy rdzawych glin morenowych, rozdzielonych serią piasków i iłów wstęgowych. Górny poziom glin morenowych reprezentuje według Rydzewskiego tzw. stadium Grodzieńskie, w czasie którego lądolód, po chwilowym cofnięciu, posunął się naprzód. W pracy tej wypowiada się autor za tektonicznym pochodzeniem depresji nadniemeńskiej. W trzeciej wreszcie pracy pt. «Dyslokacja Grodzieńska» przedstawia autor wyniki swych poszukiwań w okolicach Grodna. Analiza obserwowanych stosunków jak i danych z literatury doprowadza autora do wniosku, że dominującym rysem budowy geologicznej tego terenu są dyslokacje o charakterze uskokowym wieku czwartorzędowego. W świetle tych poglądów płyta Grodzieńska jest

horstem obciętym uskokami i wyniesionym w stosunku do otaczających go obszarów.

Trzecim wreszcie obszarem, w którym zaznaczyła się naukowa działalność prof. Rydzewskiego to okolice rzeki Kamiennej na obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich. W pracy pt. «Wapień muszlowy nad Kamienną» przedstawia autor stratyografię utworów triasowych oraz omawia tektonikę, wyróżniając szereg uskoków, które rozbijają teren na poszczególne bloki. Interferencja kierunków tektonicznych paleozoicznych i mezozoicznych zaznacza się bardzo wyraźnie w budowie omawianego terenu.

Prof. Rydzewski nie ograniczał się tylko do działalności naukowej. Spod pióra jego wyszło kilka pięknych prac popularnych, wśród których na wyróżnienie zasługuje «Fizjografia Województwa Wileńskiego». Praca ta opatrzona pięknymi fotografiami daje jasny obraz fizjografii Ziemi Wileńskiej wraz z zarysem budowy geologicznej, rozwojem sieci hydrograficznej i charakterystyką klimatu, stanowiąc wartościowy wkład w poznanie tej krainy.

Prof. Rydzewski odznaczał się niepospolitymi zdolnościami organizacyjnymi. Przejawiło się to już na ławie akademickiej w czasie kilkuletniej prezesury Koła Przyrodników U. J.

Duże zasługi położył prof. Rydzewski na polu organizacji wydziału Matematyczno-przyrodniczego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, a specjalną jego zasługą jest organizacja Zakładu Geologii tegoż Uniwersytetu, który stworzył od podstaw. W ciągu swej działalności wyposażył Zakład w piękną bibliotekę, zbiory oraz rozwinął pracę naukową pracowników Zakładu. Wychodzące w Zakładzie prace stały się podstawą rozległej wymiany naukowej z instytucjami zagranicznymi. Prof. Rydzewski podjął energiczną akcję w kierunku stworzenia specjalnego magisterium geologii, co zostało uwieńczone pomyślnym skutkiem, umożliwiając kształcenie specjalistów geologów. Ponadto położył duże zasługi na polu organizacji Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Stefana Batorego.

Prof. Rydzewski obdarzony dużymi zdolnościami dydaktycznymi na wykładach swych jasnym i pięknym ujęciem pociągał studentów. W prelekcjach swych obejmował geologię i paleontologię, specjalne zagadnienia stratygraficzne oraz krystalografię i mineralogię w wykładzie dla farmaceutów.

Życzliwy i serdeczny stosunek do uczniów, stała opieka nad ich pracami, pomoc naukowa a w razie potrzeby i materialna zjednały mu przywiązanie licznych rzesz studenckich. Kiedy złożony ciężką niemocą w 1933 r. musiał opuścić katedrę geologii, zostawił w sercach swych uczniów i kolegów głęboki żal i współczucie.

BRONISLAS RYDZEWSKI (Résumé)

Le Prof. Bronislas Rydzewski, né à Wilno le 15 Septembre 1884, a étudié aux Universités de Varsovie, de Cracovie et de Léopol.

Ayant obtenu le grade de docteur il a continué ses études à Paris sous la direction du prof. Zeiller. En 1920, fut nommé professeur de géologie à l'Université Etienne Batory à Wilno. Son activité scientifique a embrassé principalement deux domaines: la stratigraphie des dépôts du carbonifère dans les bassins houillers de Cracovie et de Dąbrowa et, d'autre part, la géologie des environs de Wilno et de Grodno.

Dans ses travaux se rapportant aux problèmes du carbonifère, prof. Rydzewski a établi la stratigraphie de ces dépôts en s'appuyant sur une riche flore qu'il avait recueillie.

Dans ses travaux se rapportant à la géologie des environs de Wilno et de Grodno, il s'intéressait aux problèmes du Quaternaire et à la structure du substratum de Wilno.

Le feu prof. Rydzewski était aussi un organisateur très doué, ce qui s'était manifesté surtout pendant la création de la Faculté des Sciences de l'Université Etienne Batory ainsi qu'à l'occasion de l'organisation de l'Institut Géologique de cette Université. Généralement aimé pour ses rapports cordiaux envers ses collègues et ses étudiants et ayant gagné beaucoup de sympathies durables, il a reçu de nombreux témoignages de vive compassion pendant sa longue maladie dont la mort l'a libérée en 1945.

Spis prac Bron. Rydzewskiego

- 1) 1909. — Przyczynek do znajomości fauny kredowej w Miałach pod Grodnem (Sur la faune crétacique de Miały près Grodno), *Sprawozd. Kom. Fizjogr. PAU.*
- 2) 1913. — Warstwy podredenowskie w Dąbrowskim Zagłębiu Węglowym, *Przegl. Górniczo-hutniczy.*
- 3) 1913. — Sur l'âge des couches houillères du bassin carbonifère de Cracovie, *Bull. Acad. Sc., Cracovie.*
- 4) 1915. — Próba charakterystyki paleobotanicznej Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego (Essai de caractéristique paléobotanique du bassin houiller de Dąbrowa en Pologne), *Prace III Wydz. Tow. Nauk. Warsz.*
- 5) 1919. — Flora węglowa Polski część I Lepidodendrony. Paleontologia Ziemi Polskich (Flore houillère de la Pologne I, partie: Genre Lepidodendron), Warszawa.
- 6) 1924. — Wapień muszlowy nad Kamienną (Le Muschelkalk le long de la rivière Kamienna), *Prace Zakładu Geologicznego U. S. B., Wilno.*
- 7) 1922. — Rys geologiczno-morfologiczny Wilna, *Ziemia.*
- 8) 1925. — Kra jurajska w dyluwium Puzkarni pod Wilnem i głębokie wiercenie w Wilnie (Die Tiefbohrung von Wilno und die Jurascholle im Diluvium von Puzkarnia), *Rocznik Pol. Tow. Geolog.*
- 9) 1927. — Studia nad dyluwium doliny Niemna (Les études sur le Quaternaire de la vallée du Niemen), *Prace Zakładu Geolog. U. S. B.*
- 10) 1929. — Dyzlokacja grodzieńska (Die Dislokation von Grodno), *Ibidem.*
- 11) 1930. — Fizjografia województwa wileńskiego (w księdze zbiorowej Wilno i Ziemia Wileńska), t. I.